

BOLALAR O'RTASIDA QANDLI DIABET KASALLIGINI KELIB CHIQISHINI SABABLARINI O'RGANISH.

Ismatova Umida Foziljon qizi

Samarqand Zarmed Universiteti Davolish ishi yo'nalishi

Ilmiy rahbar: katta o'qituvchi

Shayqulov Hamza Shodievich

Kirish. O'zbekiston Respublikasi Endokrinologiya ilmiy-tadqiqot institutida o'tkazilgan tadqiqotlarda qandli diabet bilan kasallanish holatlari 1,88-1,90% oralig'ida aniqlangan bo'lsa, hozirgi tadqiqotlarda O'zbekistonda qandli diabetning yashirin va ochiq shakllariga chalinganlarni hisobga olgan holda bu ko'rsatkich 10 foizga ortgan. Qandli diabet etiologik jihatdan geterojen bo'lgan metabolik kasalliklar guruhiga kirib, sekresiyasi yoki insulin ta'sirining buzilishi yoki bu kasalliklarning kombinatsiyasi tufayli surunkali giperqlikemiya bilan tavsiflanadi. So'nggi o'n yilliklarda qandli diabet 1-toifaning tarqalishi, bolalarda qandli diabetning 35,7 foizga (100 ming bolalar aholisiga 59,4 dan 80,6 gacha), o'smirlarda 68,9 foizga (100 ming o'smirlarga 108,5 dan 183,5 gacha) o'sgan.

Tadqiqot maqsadi. Bolalar o'rtasida orttirilgan 1-toifali qandli diabet kasalligining kelib chiqish sabablarini o'rganish.

Materiallar va usullar. Samarqand shahri va Qo'shrabot tumanida istiqomat qilayotgan 3 yoshdan 7 yoshgacha bo'lgan 145 nafar bolalarda 1-toifali qandli diabet kasalligining kelib chiqishini retrospektiv o'rganish va kasallik kelib chiqish sababini taxlil qilish. Buning uchun so'nggi 4 yillik arxivdagi kasallik tarixi o'rganilib chiqildi.

Tadqiqot natijalari. Qandli diabet kasalligi tashxisi tasdiqlangan bolalarning kasllik tarixi o'rganilganda va ularning emlanish taqvimini tahlil qilinganda nafari (35%) bola epidemik tepki virusiga qarshu 1- emlanishi biror bir sabab bilan kechikkanligi; nafari (33%) 2-emlanishi kechikanligi va nafari 32% bola Tepki kasalligi bilan og'ir kasallanganligi aniqlandi. O'lardan nafari o'g'il bolalar nafari qiz bolalar ekanligi aniqlandi. 1-turdagi qandli diabet bilan kasallanganlar quyidagicha aniqlandi: 2020 yilda — 25,3 %, 2021 yilda — 34,0 %, 2022 yilda — 22,0 %, 2023 yilda — 18,0 %. Kasallik staji 1 yilgacha bo'lganlar — 22,5 %, 12,0 %, 21 %, 18 %, 2 yilgacha bo'lganlar — 22,5 %, 11,8 %, 22 %, 24 %, 3 yilgacha bo'lganlar — 8,1 %, 9,0 %, 10 %, 11,2 %, 4 yilgacha bo'lganlar — mos ravishda 8,3 %, 8,8 %, 8,2 %, 5,1 % bolani tashkil qiladi. Tepki viruslari oshqozon osti bezi Langergans orolchalarini zararlanishini inobatga olsa 3-5% holatlarda 1-toifadagi qandli diabetga olib kelishi barcha adabiyotlarda ko'rsatilgan. Boshqa holatlarda 8% bola 2-toifali qandli diabet bilan kasallanganligi aniqlandi. Bolalarda qandli diabet kasalligining kelib chiqishiga ko'p shirinlik ite'mol qilish, kam harakatlilik, ortiqcha tana vaznining oshishi, virtual olam (telefon, kamyuter, planshet) dan haddan ziyot ko'p foydalanish, sog'lom turmush tarziga rioya etmasligi aniqlandi.

Xulosa. Bolalar o'rtasida 83% holatda 1-toifali qandli diabetning kelib chiqishida epidemik parotit virusilari keltirib chiqargan kasallik va xuddi shunday bolalarni o'z vaqtida emlanmaganligi ahamiyatli o'rinni egallaydi deb qarash mumkin. 2-toifali qandli diabet 17% ni tashkil etib, ularning kasallik tarixi (anamnezi) da sog'lom turmush tarziga rioya qilmasligi aniqlandi.

Shunday qilib, virus infeksiyalari va 1-tur qandli diabet o'rtasida o'zaro bog'liqlik aniqlandi. Oshqozon osti bezining insulin ishlab chiqarishi uning eng muhim funksiyalaridan biridir, u bolaning hayotining beshinchi yiliga kelib to'liq shakllanadi. Aynan shu yoshdan va taxminan 11 yoshgacha bo'lgan bolalar 1-tur qandli diabet bilan kasallanishga ayniqsa moyildirlar.